

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2025-05-13

Dnr UFV 2025/283

Utbildningsdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

Anna Hagborg

Telefon

018-471 1492

www.uu.se

anna.hagborg@uu.se

Remiss av betänkandet Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (SOU 2025:8)

Beslut

Härmed beslutas

- att Uppsala universitet överlämnar expertgruppens yttrande som sitt svar på rubricerad remiss.

Bakgrund

Uppsala universitet har beretts möjlighet att svara på ovan rubricerad remiss.

Bifogat expertyttrande har utarbetats av professor Lotta Lerwall vid juridiska institutionen och universitetslektor Martin Karlberg vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi.

Beslut i detta ärende har i rektors frånvaro fattats av undertecknad prorektor i närvaro av universitetsdirektör Caroline Sjöberg, efter föredragning av enhetschef och utbildningsledare Anna Hagborg. Närvarande därutöver var akademiombudsman Per Abrahamsson och Uppsala studentkårs ordförande Elsa Ewert.

Coco Norén

Anna Hagborg

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-05-13 Dnr UFV 2025/283

Utbildningsdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

Anna Hagborg

Telefon

018-471 1492

www.uu.se

anna.hagborg@uu.se

Remiss av betänkandet Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (SOU 2025:8)

Uppsala universitet har beretts möjlighet att besvara ovan rubricerad remiss.

Expertyttrandet har utarbetats av professor Lotta Lerwall vid juridiska institutionen och universitetslektor Martin Karlberg vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningssociologi.

Uppsala universitet avstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet och vill anföra följande.

Kort sammanfattning

Uppsala universitet avstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet. Uppsala universitet är visserligen positiv till att tydliggöra rektors och lärares ansvar, men ställer sig tveksam till att det kan göras på det sätt som föreslås i betänkandet.

Uppsala universitet ser behovet av ett nationellt frånvaroregister och är också positiv till att läraren föreslås få möjlighet att visa ut en elev vid allvarliga händelser utan föregående uppmaning. När det gäller flera av de föreslagna disciplinära åtgärderna efterfrågar universitetet dock ökad rättssäkerhet samt fokus på återintegration och elevstöd.

Uppsala universitet avstyrker de flesta av förslagen i betänkandet som rör förändringar i skollagen.

Övergripande generella synpunkter

På ett övergripande plan vill Uppsala universitet framhålla att de föreslagna förändringarna i skollagen präglas av en övertro på vad bestämmelser i lag kan åstadkomma för att lösa praktiska problem. Vagt formulerad lagtext riskerar tvärtom att leda till nya tolkningssvårigheter och oklarheter för rektorer och lärare, vilket i förlängningen varken gynnar likvärdigheten eller underlättar deras arbete. Uppsala universitet vill istället betona vikten och värdet av erfaren och professionell skolpersonal med förmåga att genom pedagogiska metoder lösa uppkomna ordningsstörningar med kompletterande och konkret stöd och vägledning från Skolverket i de frågor som betänkandet behandlar. En risk med att i

lag reglera allt som anses vara viktigt, är att värdet av lagstiftning i förlängningen devalveras.

Betänkandets argumentation utgår från att olika skolor gör olika och att alla inte gör lika bra, vilket anförs vara allvarligt ur likvärdighetssynpunkt. Betänkandet ”andas” att rektorer och lärare vid olika skolenheter helt enkelt är för dåliga på sitt jobb och att man därför behöver i lag reglera vad de ska göra och hur de ska jobba för att ”rätt saker ska bli gjorda”. Det är mycket tveksamt om sådana regleringar är effektiva för att förändra skolans arbete.

Kommentarer och ändringsförslag

3 Förtydliga rektorns och lärarnas ansvar för ökad trygghet och studiero

[3.1] Säkerställa att rektorn arbetar aktivt och systematiskt med att upprätthålla trygghet och studiero

Utredningen föreslår en ändring av 5 kap. 3 § skollagen så att det där anges att rektorn har ansvar för att upprätthålla trygghet och studiero. Rektorn ska ”se till” att upprätthålla trygghet och studiero i skolan.

Det framgår redan idag i skollagen att rektorn har ansvar både för det pedagogiska arbetet vid skolenheten, för beslut om sin enhets inre organisation och att rektor ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas förutsättningar och behov (2 kap. 9–10 §§). Med andra ord framgår redan att rektor har ett ansvar för att se till att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt att det råder trygghet och studiero och att de elever som orsakar störningar får det stöd de behöver.

Utredningen för fram att begreppet studiero i skollagen har missuppfattats och hävdar att en regel om rektors ansvar för att upprätthålla tryggheten och studieron skulle utgöra ett *förtydligande* av bestämmelserna om trygghet och studiero. Uppsala universitet delar inte denna uppfattning. Bestämmelsens utformning bidrar inte till att innebörden av begreppet studiero klargörs.

Vidare framhåller utredningen att uttrycket ”upprätthålla” i den föreslagna bestämmelsen (5 kap. 3 §) förtydligar att rektorn ska utöva ett ”verksamhetsnära ledarskap”, som innebär att rektor ska tillbringa tid i klassrummen. Detta framgår inte av lagtexten, utan endast i betänkandet. Bestämmelsen ger således utrymme för tolkning, vilket i sin tur riskerar att leda till osäkerhet om vilka krav som lagstiftningen uppställer. Detta blir särskilt relevant när den föreslagna lagtexten är formulerad som en förhållningsregel (”rektor *ska* se till att upprätthålla”), vilket leder till frågan om vad som följer om rektor inte anses ha varit framgångsrik i att ”upprätthålla” tryggheten och studieron i skolmiljön.

Det är inte otänkbart att trots en rektors ansträngningar så råder inte trygghet och studiero i skolmiljön på skolenheten. Utifrån ordalydelsen har då rektorn inte uppfyllt kravet på att se till att tryggheten och studieron upprätthållits. Räcker det med ett aktivt arbete med att t ex besöka klassrum för att ha ”upprätthållit” tryggheten och studieron? En följdfråga är även *hur* bedömningen av om rektor fullgjort sitt ansvar ska kunna göras.

Denna fråga föranleds av att utredningen hävdar att den föreslagna bestämmelsen är nödvändig för en effektiv tillsyn på området. Samtidigt bör påpekas att även om tillsyn (bl.a.) bedrivs på skolenhetsnivå, är det inte rektor utan huvudmannen som är tillsynsobjektet. Det är med andra ord huvudmannens ansvar att se till att rektor och skolpersonal har förutsättningar för att se till tryggheten och studieron i den skolmiljö som blir föremål för tillsyn. På så vis framstår det som oklart på vilket sätt tillsynen främjas av att bestämmelsen införs.

Uppsala universitet ifrågasätter således lämpligheten att ange ett vagt formulerat ansvar för en viss uppgift i lagtext, där lagtexten är formulerad som en förhållningsregel och där det finns en förväntan att tillsyn ska ske (vilket inkluderar olika sanktioner om kraven inte är uppfyllda).

Det kan även ifrågasättas hur lämpligt det är att i författning (via förarbetena) reglera *hur* en viss uppgift ska utföras. Universitets uppfattning är att vissa saker bäst hanteras av de som tillhör professionen och som bäst kan avgöra vad som krävs. I den utsträckning riktlinjer behövs bör de lämpligen ske i Skolverkets råd, rekommendationer eller andra former av stöd, och inte i en lagtext som är mer ”öppet” formulerad och därmed löper risken att uppfattas och tillämpas olika. Det främjar inte likvärdigheten.

[3.2] Säkerställa att läraren kan fokusera på att undervisa utan onödiga hinder

Uppsala universitet har inga synpunkter på att skollagens definition av undervisning (1 kap. 3 §) ändras så att det framgår att undervisning både bestäms och leds av en lärare eller förskollärare. En sådan lagändring är viktig för att stärka lärarens mandat. Detta tydliggörande bidrar till ökad professionalisering och ger ett viktigt stöd i situationer där gränsen mellan undervisningsansvar och vårdnadshavares inflytande behöver klargöras.

Med avseende på förslaget att ändra 4 kap. 12 § så att det framgår att vårdnadshavare ska erbjudas möjlighet till inflytande över sitt barns utbildning endast i *begränsad omfattning*, kan tillägget möjligen bidra till att förtydliga lärarens position i förhållande till vårdnadshavarna. Samtidigt vill Uppsala universitet påpeka att skolpersonal lämnas att tolka vad som utgör ”begränsad omfattning”. En författningsändring riskerar därmed att leda till nya diskussioner med vårdnadshavare om detta och det

YTTRANDE

2025-05-13

Dnr UFV 2025/283

finns en risk att bestämmelsen tolkas olika av skolpersonal och olika huvudmän. På så vis riskerar förslaget till ny formulering i 4 kap. 12 § att vara verkningslöst.

Uppsala universitet förordar i stället andra alternativ för att nå ut till vårdnadshavarna med information om att de inte innehar någon bestämmanderätt över utbildningen, såsom det uppdrag utredningen föreslår där regeringen ger Skolverket att se över och förtydliga det stödmaterial Skolverket erbjuder om vårdnadshavares möjligheter till inflytande.

[3.3] Möjliggöra för lärare att hantera mindre men frekventa ordningsstörningar på ett mer effektivt sätt.

Uppsala universitet har inte några invändningar mot förslaget att ge lärare möjlighet att utvisa en elev ur undervisningslokalen utan att först ha uppmanat eleven att ändra sitt uppförande. Enligt förslaget ska detta kunna ske vid en "allvarlig händelse" där det förekommit våld eller kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier. Det är en nödvändig förstärkning av lärarens auktoritet i undervisningssituationen.

Även i detta fall vill Uppsala universitet peka på att det varken i lagtexten eller i betänkandet anges vad som avses med "allvarlig händelse", vilket riskerar att leda till skillnader i tillämpning vid olika skolor, men även inom samma skolenhet. Även i detta fall förordar universitet att Skolverket ges i uppdrag att ge ledning till hur bestämmelsen ska förstås och tillämpas.

Uppsala universitet tillstyrker förslaget att ta bort dokumentationskravet för kvarsittningar och utvisningar. Det är dock viktigt att det upprättas lokala rutiner för uppföljning och registrering för att säkerställa rättssäkerhet, särskilt vid upprepade händelser.

Utredningen föreslår att 5 kap. 6 § ändras så att rektorn åläggs att se till att det finns förutsättningar för skolans personal att göra omedelbara ingripanden för trygghet och studiero. Bakgrunden till förslaget anges vara att det råder tveksamhet hos lärare om *vilka åtgärder* man *bör* och *kan vidta*. Det förslag som läggs fram angående rektors ansvar bidrar dock inte till klarhet i dessa frågor. Utredningen anför att det kan finnas behov av att rektor formulerar handlingsplaner, gemensamma rutiner och kompetensutveckling. Uppsala universitet instämmer i denna slutsats, men vill betona att den osäkerhet i lärarkåren om var gränsen går för tillåtna ingripanden inte löses genom sådana åtgärder då även rektorer står inför samma dilemma.

Det är oklart varför utredningen anser att rättsläget skulle vara tydligare för rektorer. Det har att göra med utformningen av bestämmelserna, tillsynsplikten och ansvarsutkrävande enligt 6 kap. skollagen. Det är därmed uppdraget till Skolverket att framställa stödmaterial, snarare än

den föreslagna bestämmelsen om rektors skyldighet, som kan bidra till att råda bot på den tveksamhet som finns hos lärare angående vilka åtgärder som är lämpliga att vidta.

Utredningen föreslår att rektor ska se till att en lärare eller annan personal finns tillgänglig i alla akuta situationer som kan uppstå. Mot bakgrund av att akuta situationer är just det, innebär det anförda att rektor skulle ges ansvar för att se till att det alltid finns extra personal tillgänglig för att hantera eventuella uppkomna situationer. Bestämmelsen är utformad som en ska-regel, dvs. en skyldighet för rektor att se till att förutsättningar finns. Detta är ett åliggande som kräver resurser samtidigt som utredningen anför att bestämmelsen inte ska ses som ett krav att anställa mer personal. I realiteten kan dock följden vara att denna förhållningsregel leder till att det krävs nyanställningar samtidigt som sådana är beroende av huvudmannens resurstilldelning. Förslaget är ett exempel på det korstryck som rektor hamnar i när lagstiftaren anger skyldigheter (formulerade som förhållningsregler) för rektor, men där makten att se till att dessa skyldigheter kan fullgöras ligger hos skolhuvudmannen.

På motsvarande sätt som angående förslaget om 5 kap. 3 § ställer sig Uppsala universitet frågande till lämpligheten att ange en skyldighet för en uppgift i en förhållningsregel som är vagt formulerad. Den otydlighet som anføres råda idag undanröjs inte med en vagt formulerad bestämmelse om ett ansvar att ”upprätthålla”. De riktlinjer och den vägledning som skulle kunna stärka personalen i fråga om när och hur den kan göra ingripanden mot elever ges rimligen bäst i konkretiserad form av expertmyndigheten, dvs. Skolverket.

Detta innebär inte att rektor inte skulle behöva upprätta rutiner etc. för trygghetsarbetet i skolan, men det är tveksamt att detta arbete genomförs på ett bättre sätt till följd av en lagreglering.

[3.4] Åstadkomma en varaktigt förbättrad trygghet och studiero med hjälp av skolregler

Utredningen föreslår att dagens ordningsregler ska ersättas med ”skolregler”. Uppsala universitet har inga invändningar mot begreppet ”skolregler” i sig, men delar inte utredningens uppfattning att det skulle vara ett mer adekvat begrepp än ordningsregler. Det är inte begreppet i sig som avgör om reglerna är skolgemensamma eller inte. Vidare framhåller utredningen att ett förändrat begrepp skulle ge ett ökat mandat för lärare att vidta de tillfälliga och omedelbara åtgärder de behöver vidta. Uppsala universitet vill erinra om att det är lagstiftningen som sätter ramarna för vilket mandat skolpersonal har att ingripa i olika situationer och att detta mandat inte kan vare sig utökas eller minskas genom lokala regler på skolan.

YTTRANDE

2025-05-13

Dnr UFV 2025/283

Utredningen föreslår att rektor ska besluta om en konsekvensplan vid överträdelser av skolreglerna. Till att börja med vill Uppsala universitet understryka att åtgärder aldrig får vidtas i bestraffningssyfte, något som utredningen inte framhåller på ett tydligt sätt. Utredningen uttrycker sig tvärtom i termer av ”överträdelser” av skolregler och konsekvenser till följd av detta, vilket ger intryck av att det handlar om ”brott och straff”. I den utsträckning de åtgärder som anges i konsekvensplanen handlar om att tillämpa disciplinära åtgärder vill Uppsala universitet betona att förutsättningarna (rekvisiten) i respektive bestämmelse måste vara uppfyllda för att en disciplinär åtgärd, enligt 5 kap. skollagen ska vara tillåten. Det räcker med andra ord inte att en elev brutit mot ”skolreglerna” för att disciplinära åtgärder ska kunna användas.

Om det är tydlighet som eftersträvas måste alltså alla förutsättningar som står i skollagen för att en disciplinär åtgärd ska kunna bli aktuell också anges i konsekvensplanen. Betänkandet kopplar konsekvensplanen till skolreglerna. Därmed uppkommer frågan om en lärare inte kan ingripa om det som inträffat inte täcks av skolreglerna, men det ändå är befogat att ingripa.

I övrigt nämns tillsägelser och samtal med eleven som konsekvenser vid ”regelöverträdelser”. Som exempel nämner utredningen att en elev uttrycker sig på ett ”olämpligt” sätt. Vad som utgör ett olämpligt uttalande eller uttryck (utöver om ett uttalande är brottsligt eller utgör en kränkning) och vem som avgör det, framgår inte. Uppsala universitet vill här erinra om att även barn och elever åtnjuter grundlagsskyddad yttrandefrihet.

Vidare gäller att vid bedömandet av vilka begränsningar av yttrande- och informationsfriheten, som får göras ska särskilt beaktas vikten av *vidast möjliga* yttrandefrihet och informationsfrihet i (bl.a.) politiska, religiösa, och kulturella angelägenheter (RF 2 kap. 23 §). Att i en konsekvensplan lyfta fram att elevers uttalanden kan leda till konsekvenser framstår därför som mindre lämpligt.

Uppsala universitet anser det anmärkningsvärt att det skulle anses nödvändigt att i en särskild plan räkna upp de följder som kan vidtas för att motverka oönskat beteende hos eleverna. Det framstår som en grundläggande pedagogisk uppgift som rimligen inte bör behövas räknas upp i ett särskilt dokument. En annan fråga är även om den uppräknade av konsekvenser som anges i planen ska vara uttömmande och därmed begränsa personalens möjligheter att använda sitt eget omdöme för vad som är en rimlig åtgärd när en ordningsstörning inträffar. Ett alternativ skulle vara att beskriva konsekvenserna i planen på ett övergripande och svepande sätt, vilket gör att man kan ifrågasätta vad de i sådant fall skulle tillföra. Hur personalen vid skolan bör hantera ordningsstörningar är rimligen en fråga som rektor bäst hanterar inom ramen för sitt pedagogiska ledarskap.

En rimligare åtgärd torde därmed vara att Skolverket bistår skolorna med stöd om hur man kan arbeta med skolregler och konsekvenser på ett bra sätt för att öka tryggheten och studieron vid skolenheten, utan att det kräver särskilda planer. Det kan även ifrågasättas om rektors nya åligganden och därmed ökade administrativa börda står i proportion till det som förväntas uppnås.

[3.5] Använda förväntansdokument som ett verktyg i arbetet med trygghet och studiero

Uppsala universitet är tveksam till förslaget att vårdnadshavare i ett förväntansdokument ska påminnas om sitt ansvar att ge sina barn en god fostran. Detta är ett ansvar som de flesta redan är väl medvetna om. I de fall där detta brister handlar det sällan om att man har glömt bort detta ansvar, utan snarare om bristande förmåga, resurser eller livssituation. En påminnelse i dokumentform riskerar att sakna effekt och kan uppfattas som symbolisk snarare än stödjande.

Här anges inte heller rektor som ansvarig, vilket innebär att åliggandet åvilar skolhuvudmannen. Den föreslagna lagparagrafen ska innehålla en instruktion om innehållet i förväntansdokumentet, som ska påminna om vårdnadshavarens ansvar för en god fostran enligt föräldrabalken samt information om konsekvenser av skolenhetens skolregler. Uppsala universitet ifrågasätter nyttan av att formulera ett lagstadgat krav om förekomst och innehåll i ett sådant dokument. Rektor torde vara den som bäst kan avgöra om det finns ett behov av ett sådant dokument. För det fall inte alla rektorer känner till nyttan av att använda sådana, bör Skolverket ges i uppdrag att informera om nyttan av att använda förväntansdokument och i övrigt ge det stöd som behövs för att bistå i relationen mellan skolor och hemmen. Även om utredningen utgår från att det ska finnas mallar (ett uppdrag för Skolverket) så innebär kravet en ytterligare administrativ uppgift för skolan.

[3.6] Att införa ordningsomdömen skulle inte bli ett effektivt verktyg i arbetet med trygghet och studiero

Uppsala universitet delar utredningens bedömning att ordningsomdömen inte är ett effektivt verktyg för att skapa trygghet och studiero. Det finns inte tillräcklig evidens för att ordningsomdömen leder till önskvärda beteendeförändringar hos elever. Däremot riskerar sådana omdömen bli stigmatiserande och kontraproduktiva, särskilt för elever i behov av stöd.

4 Öka förutsättningarna för varaktigt förbättrad trygghet

[4.1] Skapa bättre förutsättningar att vidta åtgärder när en elev allvarligt stör andra elevers trygghet och studiero

Uppsala universitet ser behovet av åtgärder i situationer där elever allvarligt hotar tryggheten i skolan, och universitetet delar bedömningen att skolor måste ha tillgång till effektiva verktyg för att hantera sådana situationer. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till hur avstängning och nekande av tillträde riskerar att påverka elevernas långsiktiga skolanknytning och rätt till utbildning. Dessa åtgärder är långtgående och bör därför omges av starka rättssäkerhetsgarantier, krav på uppföljning och samverkan med andra instanser. Det är också centralt att de inte blir en väg att permanent exkludera elever i behov av stöd, utan en tillfällig och noggrant prövad åtgärd i ett större sammanhang av insatser.

Uppsala universitet avstyrker förslaget att det ska vara möjligt att lägga ut undervisning på en akutskola på entreprenad. Det finns en påtaglig risk att den aktör som driver en akutskola i vinstsyfte kommer ha ett affärsmässigt incitament att hålla platserna fyllda – snarare än att systematiskt och effektivt arbeta för att eleven så snart som möjligt ska kunna återgå till sin ordinarie klass och skolenhet. En sådan målkonflikt riskerar att motverka syftet med en tillfällig placering. Istället för att vara en tillfällig lösning kan akutskolan i praktiken bli en slutstation, särskilt för elever med svag skolanknytning. Uppsala universitet föreslår därför att detta alternativ antingen stryks helt eller endast tillåts under strikt reglerade former, där återgång till ordinarie skola alltid är ett uttalat mål.

Uppsala universitet avstyrker inte förslagen att förlänga den tid som en elev kan vara omplacerad inom samma skolenhet (5 kap. 12 §) eller utanför skolenheten (5 kap. 13 §) och inte heller förslaget att det ska utarbetas en plan om elevens återgång till undervisning vid den ordinarie skolenheten (5 kap. 13 a §).

[4.3] Säkerställa nolltolerans mot trakasserier, kränkande behandling och mobbning i skolan

Uppsala universitet instämmer inte i utredningens idé om att det behövs en definition av mobbning, som ska ersätta dagens begrepp *kränkande behandling*. Utredningen anför att dagens bestämmelser riskerar att skapa förvirring då trakasserier och sexuella trakasserier utreds av Diskrimineringsombudsmannen och övriga kränkningar av Skolinspektionen. Att införa en definition av mobbning leder inte till ett klargörande av gränsdragningen mellan diskrimineringslagens och skollagens tillämplighet. Avgörande för den bedömningen är vilken grund som legat bakom kränkningen. Att inkludera trakasserier och sexuella trakasserier i ett tentativt mobbningsbegrepp utan hänsyn till övriga bestämmelser i diskrimineringslag och skollagen och vad en sådan

YTTRANDE

2025-05-13

Dnr UFV 2025/283

överlappning skulle innebära, riskerar att leda till ytterligare oklarheter och förvirring. Detta särskilt med hänsyn till att både definitionen av och förbud mot trakasserier och sexuella trakasserier redan finns i diskrimineringslagen

Vidare begränsar den formulering som utredningen lägger fram till att kränkningar som sker vid flera tillfällen. Det innebär att andra enstaka kränkande handlingar, som kan pågå under en viss tid (t.ex. utfrysning av en f.d. kompis) eller enstaka brottsliga handlingar (t.ex. hot eller misshandel) inte skulle falla inom definitionen och därmed inte heller inom kraven för det förebyggande, utredande och åtgärdande arbetet som skolan enligt dagens reglering ska bedriva mot kränkningar.

Utredningen menar även att det är en god idé att begränsa skyldigheten att utreda förmenta kränkningar och att vidta åtgärder till upprepade och allvarliga fall, alternativt om det finns särskilda skäl. Det innebär att mindre allvarliga kränkningar inte skulle behöva utredas. Utredningen bortser här från det faktum att utredningen kan vara en del i att arbeta förebyggande för att motverka framtida kränkningar, vilket alltså skulle begränsas genom förslaget.

Vidare är det oklart vad utredningen menar med påståendet att det faktum att elever och vårdnadshavare ska involveras i arbetet att ta fram en likabehandlingsplan, står i motsättning till skollagens krav på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Påståendet ger uttryck för att elevinflytande och samverkan med hemmen skulle motverka personalens utrymme att agera utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Detta kan Uppsala universitet inte ställa sig bakom och inte heller förslaget att det skulle vara angeläget att se över skollagens bestämmelser om kränkande behandling.

Uppsala universitet är tveksamt till inrättandet av ett nationellt centrum för skoltrygghet och mot mobbning. Frågor om att motarbeta otrygghet och mobbning är något som borde ligga inom ramen för Skolverkets uppdrag. Det är förvånande att utredaren föreslår att ett nationellt centrum för skoltrygghet och mot mobbning ska inrättas, samtidigt som utredningen beskriver detta centrum som något som i praktiken enbart ska arbeta med frågor om kränkningar och mobbning. Det förefaller som att själva begreppet "skoltrygghet" i stor utsträckning har glömts bort i utformningen av centret och dess uppdrag. Detta gör att förslaget framstår som illa genomtänkt.

5 Synliggöra och kartlägga frånvaro

Definitioner av giltig och ogiltig frånvaro

Utredningen föreslår att skol- och gymnasieförordningarna ska definiera giltig respektive ogiltig frånvaro. Uppsala universitet har inga invändningar mot att definitioner införs. Den föreslagna definitionen begränsar sig dock till giltig frånvaro i två fall, antingen att eleven är sjuk eller den har fått beviljad ledighet för enskilda angelägenheter.

Den föreslagna definitionen löser inte den svåra frågan för skolhuvudmännen att avgöra hur "sjukdom" ska tolkas i sammanhanget. En fråga huvudmännen har att hantera är om en elev är för sjuk för att närvara i skolan. Om så är fallet har huvudmannen en skyldighet att anordna undervisning i hemmet (7 kap. 20 § skollagen). Den föreslagna definitionen ger inte någon ledning till bedömning av när sjukdom övergår från att utgöra ett giltigt skäl för en elevs frånvaro till att bli en skyldighet för skolhuvudmannen att anordna undervisning i hemmet för eleven.

Därutöver menar Uppsala universitet att den föreslagna definitionen inte heller helt fångar den problematik som kan ligga bakom att elever har långtidsfrånvaro, s.k. hemmasittare. Forskning betonar att det handlar om olika samverkande faktorer (Havik m.fl. "School factors associated with school refusal – and truancy-related reasons for school non-attendance", *Social Psychology of Education*, 2015, 18:2, s. 221–240). En elev kan exempelvis vara frånvarande på grund av sjukdom och bristande stöd i skolan. Ska den frånvaron då bedömas som giltig eller ogiltig? En annan, lika svårbedömd situation, är om en elev, som har upplevt bristande stöd eller mobbning i skolan, fått en depression. Även om mobbningen upphört och eleven har fått det stöd som behövs, kan frånvaron fortsätta på grund av att eleven alltjämt är deprimerad. Det kan då finnas olika uppfattningar om huruvida frånvaron i det läget är skolrelaterad eller har andra orsaker.

Uppsala universitet vill också uppmärksamma att utredningen tycks ha förbisett en aspekt av vad som kan utgöra giltig frånvaro. En elev som genom ett rektorsbeslut blivit avstängd från undervisningen eller nekats tillträde till skolan har, enligt gällande lagstiftning, en giltig frånvaro. Det framstår därför som anmärkningsvärt att denna typ av frånvaro inte omnämns bland de exempel som behandlas i utredningens avsnitt om frånvaro. För tydlighetens skull bör även denna form av giltig frånvaro uttryckligen tas upp.

Vidare delar Uppsala universitet inte utredningens uppfattning att införandet av definitioner av giltig respektive ogiltig frånvaro som skulle vara positivt för Skolinspektionens möjligheter att utöva tillsyn över hur huvudmännen tar ansvar för elevernas närvaro i skolan. Som utredningen själv påpekar gäller huvudmännens ansvar för att initiera en utredning när en elev har hög frånvaro och i övrigt systematiskt arbeta mot skolfrånvaro

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-05-13

Dnr UFV 2025/283

oavsett om frånvaron är giltig eller inte. Det står därmed inte klart hur de föreslagna definitionerna skulle bidra till att underlätta Skolinspektionens tillsynsuppdrag.

Inrättande av ett nationellt frånvaroregister

Uppsala universitet ser positivt på inrättandet av ett nationellt frånvaroregister, eftersom det kan skapa bättre förutsättningar för tidig upptäckt och uppföljning av problematisk skolfrånvaro. Dock behöver systemet utvecklas med stor hänsyn till integritet, tydliga definitioner av frånvaro och skydd för elevers personuppgifter. Ett fungerande system kräver också att huvudmän och skolor får rätt tekniska och organisatoriska förutsättningar.

Avslutande kommentar

Utredningen innehåller flera angelägna förslag för att stärka trygghet och studiero i skolan. Uppsala universitet välkomnar att lärares mandat förtydligas och att rektors ledarskap betonas. Samtidigt finns det behov av ytterligare arbete kring åtgärder som berör elevers rättssäkerhet, likvärdig kompensation vid avstängning samt föräldrasamverkan, där utgångspunkten bör vara verkliga behov – inte symbolåtgärder.